

Fliegaufl Bence

Lassan gurulunk

A film előkészítési szakaszában a cigánygyilkosságok nyomozása folyamatban van. A hatóságok annyit tudatnak a médiával – nem is tudnak többet –, hogy az elkövetők egy fekete terepjárával közlekednek. Fekete terepjárával lopakodnak a sötétben. Fekete terepjárába rejtve szállítják a molotov koktélokot, a vadászfegyvereket stb. Amikor elkezdjük járni a romtelepeket, tavaszodik, bérelt, ócska Suzukiink rendre elakadnak a dűlőutakon. Van, amikor traktor húz ki minket a sárból. Vidám kaland. Egy idő után mégis kérem a produkciót, hogy egy alkalmas autót béreljen. Nem probléma. Másnap hajnalban egy fekete pick-up teherautó áll meg a kapu előtt. Az asszisztensem kihajol: mehetünk? – kérdezi.

Néhány óra múlva már egy cigánytelep határában állunk. Köd, sár, nyirkos hideg, bangladesi nyomor. A terepjáráón kényelmes ülésen ülve, a melegben mindez egészen elviselhető. Alkalmas helyszínt és szereplőket keresünk – ilyekor minden érdekes. Lassan gurulunk. Korábban már jártunk itt, akkor egy szíu indián-szerű asszony és fia behívott a házába. Kávéval és cigarettával kínáltak, elbeszélgettünk. Ők most nincsenek otthon. A szomszéd házból a függöny mögöl, a sötétből valakik figyelnek. Három suhanc fát aprít, amikor meglátják, megdermednek. Egymásra, majd újra ránk néznek. Jönnek. A kisbaltát nemrég fenhették, pengéje megcsillan a reflektor fényében. Mély levegőt veszek, lehúrom az ablakot.

– Mit kerestek? – kérdezi az idősebbik srác.

– Egy filmet készítünk a romákról, és...

– Milyen filmet?

– Mozifilmet...

– Itt nincs mozi – mondja a baltás fiú, aki a hideg ellenére egy szál pólóban van. Közben néhányan elöszállingóznak a házaikból. Méregetnek minket. Motyogva elköszönök, felhúrom az ablakot. Mint valami szoborcsoport, bámulják a fekete pick-upot, egészen addig, amíg el nem tűnünk a sarkon. Legalább nem akadtunk el a sárban.

„Tunnel” commentje:

„Szóval ez egy százensz fikson lesz? Borzongó és félő cigányok. Peeeeeersze! Nem tudom hol él a tisztelt filmes művész, de hogy nem ebben a galaxisban az egészen bizonyos. És figyeljétek meg, hogy mivel kisebbségi ügyről van szó, olyan állami támogatást fog kapni, hogy majd nyílik a bicska a zsebükben. Én is remélem, hogy felelősségteljes emberek ülnek a kuratóriumban, és úgy kihúzzák a kisgyerek alól a talajt, hogy összetöri az orcáját a pofára eséstől.”

A jeleneteket a kiválasztott helyszíneken próbáljuk.

Ha minden jól megy, ilyenkor érezni kezdjük azt, amit addig inkább csak elképzeltünk. A falu szélén cigányházak. A három ház közül az egyik takaros: tiszta udvar, rendezes ház, néhány baromfi. A szomszédban szemetes udvar, plédekkel sötétített ablakok.

Valaki nekibuzdult, hogy rózsaszínűre pacsmagolja a kohósalak falat, de úgy tűnik, időközben elfogyott a kedv. Vagy a festék. A stábtagok nem nagyon láttak még ilyet. A fiatalabbja sután ironizál, nevetgél. Az idősebb profik próbálnak tárgyilagosak maradni, de nem könnyű. Előkerül egy girhes, folyós szemű kismacska. A nőket ez hosszú percekre leköti. Mindenféle terveket szőnek, hogy fogják megmenteni. Az itt lakóknak nincs nyoma, holott a produkció hosszasan egyeztetett, majd megállapodott a próbafelvételről. A szomszédból átszól egy középkorú asszony.

– Bementek a faluba, menjenek be nyugodtan.

– Menjünk be? Csak úgy?

– Persze!

Bemegyünk.

– Most bementünk egy lakásba, úgy, hogy nincsenek itthon? Ezt ne csináljuk gyerekek – mondja egyikünk.

A lakás úgyszólván életes: a tűzhelyen paprikás csirke maradéka, a falak zsírosak, a padlón üres gyógyszeres levelek, félpár cipők. Sokszor jártam már itt. A döbbszobának kifejtem, hogy a mosogatógép és miniatűr zen sziklakert nem tesz senkit jobb emberré, mint ahogy ezeknek a hiánya sem rosszabbá.

– Ragadok... – mondja az egyik lány.

Nekilátunk. Minden a tervek szerint halad, gond nélkül próbálunk. Közben alkonyodik. Az eleinte idegenkedő stáb már leül a székekre, neki támaszkodik a falaknak. Van még egy jelenet, amit az udvaron kell leforgatnunk. Azt próbáljuk ki, hogy a filmben szereplő roma anyuka – akit a szerepe szerint szitává lönek –, mozdulatlanul fekszik, mint egy halott. Megkérem a szereplőt, hogy feküdjön le.

– A földre?

Talállok egy ágybetétet.

– Inkább erre.

– És mit csináljak?

– Tettesd magad hallottnak.

Mire kimondom, már tudom, hogy ezt így nem lehet. Én fekszem le. Nekem kell először. A kidobott ágybetéten szétkenődött egy kaszaspók. Behunyom a szemem. Most halott vagyok. Helyet cserélünk. Torokszorító látni ezt a harminc körüli romát, amint megpróbál úgy feküdni, hogy ne látszódjon, hogy él. Jól sikerül. A felvétel csendjében a ház konyhájából neszelést hallok. Azt hiszem, a macska. De nem. Patkány.

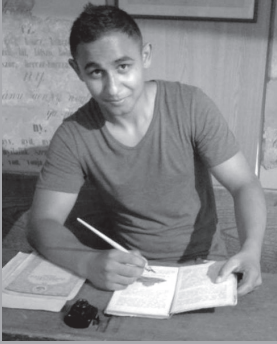
Mike Leigh, a Berlinale zsűrijének elnöke:

„A Csak a szél az utóbbi évek egyik legfontosabb antirasszista filmje. Fliegauf mesterien ábrázolta a magyarországi romák kétségbeesztő helyzetét.”

Szürke vándorpatkányok cikáznak odabent, a sokat látott linóleumon. Valaki halkán beszél a telefonjába. Elkapok néhány foszlányt: a holnapi joghurt reklámról egyeztet. Végeztünk. Beszállunk az autókba (immár egyik sem terepjáró). Hazafelé százharminccal száguldunk. A szélerőműveket figyelem. Egy másik csillagrendszerben járok. A stáb fáradtan elemez.

– Az alapvető higiénia kell, ha ide jövünk, érted? Három éves a fiam, és most így megyek haza.

– Persze ez nagyon durva, ide biztos, hogy ki kell hívni egy takarítónőt.

Interjú alanya: Kőszegi Máriaó

Az antirasszizmus fogalmával a nyári táborban találkoztam először. Megmondom őszintén, nem igazán gondoltam bele, hogy mit is jelent valójában. Mai ismereteim alapján úgy gondolom, hogy az antirasszizmus az a faji előítéletek elleni aktív fellépést jelenti. Ha tudjunk mit jelent az antirasszizmus kifejezés, akkor egyértelművé válik, hogy tettek és aktivitás nélkül nem beszélhetünk antirasszizmusról. Véleményem szerint tettek nélkül ez olyan, mint a szimpla empátia, vagy szájalom, és beletörődés abba, hogy egyes nemzetek, egyének felsőbbrendűnek, életrevalóbbnak érzik magukat más nemzeteknél, társaiknál. Elképzeléseim szerint az antirasszizmusnak, ellentétben a szélsőséges szervezetekkel, nem radikális eszközökkel kell véleményét nyilvánítania, hanem minél nagyobb tömegeket megmozgató békés figyelem akciókra kell törekednie.

Azt kell, hogy mondjam, nem teljesen vallom magam antirasszistának, mivel életem során egyszer vettem részt antirasszista felvonuláson, de nem igazán éreztem ezt magaménak. Ez nem azt jelenti, hogy még nem lehetek az, sőt terveztem, hogy a jövőben egyfajta társadalmi szerepvállalást válllok saját kisebbségem érdekeinek érvényesítése érdekében.

Máriaó Kőszegi

With the concept of antiracism at first I've met at the antiracist camp. Telling the truth never thought about before what this word "antiracism" means. Based on my actual knowledge I think that antiracism means the active action against racism. If we know what antiracism means then it is obvious that without acts and activity we cannot talk about racism. On my opinion without acts it is like simple empathy or compassion and resignation that some nations and individuals are superiors and viable than others. According to my ideas antiracism contrary the radical organizations should not use radical tools to express ideology. Should seek after peaceful demonstrations and actions which activate masses. I have to tell that I'm not totally antiracist because I've participated at antiracist procession just once in my life, but I did not feel that one of mine. It does not mean that there is no chance to be moreover I'm planning in the future to take social responsibility to vindicate the rights of my minority.

– Ezt az enyém tuti, hogy nem vállalná. A patkányok közé?

– Szegények.

Az első benzinkútnál megállunk. Nem kell tankolni. Kezet kell mosni. Nagyon alaposan. De mi lesz a cipőinkkel?

Nem sokkal később, otthon a fiam a Shreket nézi laptopon, én a Gayatri Mantrát hallgatom az iphone-omon. Lehunyom a szemem, újra látom az egészset. Ahogy a cigány nő a „próba kedvéért” meghal a matracon. Ahogy néhány méterre bent a házban

motoznak a patkányok. Ahogy hallok közben: két teherauónyi joghurt kell? Egy kanál-nyit fog bekapni, nem? Ahogy látom közben: az egyik fiatal gyakornok az orr piercingjét igazgatja. Közben zúg a mantra a fülhallgatómban:

„Om bhūr bhuvah svah
tát savitúr váren(i)yam
bhárgo devásya dhīmahī
dhīyo yó nah pracodáyāt”

Sírni kezdek, nem nagyon tudom abbahagyni. Némán csinálom.

A forgatás közepe felé járunk. Vidéken, egy kollégiumban lakunk, a stáb a szereplőkkel együtt. Kora hajnalban dob ki az ágy, lezuhanyzom, és lemegyek reggelizőbe. Azt hiszem, még mindenki alszik. Meglepetésemre a romák a bejáratnál dohányoznak. Úgy tűnik, ők már órák óta fent vannak. De csak romák, illetve egyikük szocio-roma (cigányok között felnőtt gádzsó).

– Jó reggelt művészske! – rikolt fel nevetve az imádott, nagypofájú főszereplő.

– Sziasztok! Hát ti?

– Hát mi?

– Ilyen korán?

– Ja, ja. Kérsz kávé? Várjál, mindjárt hozok ki bundáskenyeret.

Jót reggelizünk.

Gyöngyi 15 éves roma lány Ózdról, ő a film egyik főszereplője. Két jelenet közben, amikor nincs dolga, ügyelőként dolgozik. Nem kérte erre senki. Az a rutin, hogy a színész ráérő idejében az öltözőjében, vagy a szálláson pihen, esetleg visszamegy a fővárosba, és intézi az ügyeit, próbálni, játszani megy. A Csak a Szélben dolgozó romák számára fel sem merül, hogy ne vegyenek részt a munkában csak azért, mert éppen nincsenek kamera előtt. A nők kávé főznek, felsepernek, ágyat húznak a szálláson, vagy éppen a stábtagnok gyerekeit terelgetik. Gyöngyi annyira ügyesen szervez, hogy kap egy rádiót, és időnként, a bonyolultabb, sok statisztás napokon, teljes értékűen el látja az ügyelő szerepét. Soha egyikőjük sem kér semmilyen extra juttatást. Fel sem merül bennük.

Dzsóki Júing kommentje:

„Végülis megértem, hogy minden egyes cigányok sérelmére elkövetett bűncselekményről filmet kell csinálni. Hiszen, ha fordítva lenne, akkor évtizedekig csak a horrorisztikus cigány bűntetteket bemutató filmeket nézhetnék a moziban. Nyaljátok csak a fekete valagukat, de nehogy a következő áldozatuk éppen te, vagy a gyereked legyen...”

Az egyik roma epizodista megérkezik a szállásra. Azonnal felismer, pedig majdhogynem fél év eltelt azóta, hogy találkoztunk, akkor is kb. 10 percre. Üdvözljük egymást. Másnap reggel szeme idegesen vibrál, tekintete nyughatatlan.

– Van nekem itt egy undorodásom, tudod?

– Mi az?

– A WC.

– Nem volt kitakarítva?

– Ó, dehogynem, tiszta az mint az angyalok pinája.

– Az angyalok mind fiúk. Na jó, de akkor mi az undorodás?

- Hát hogy a WC ott van bent a szobában.
- Ezt nem értem. Direkt adtunk neked olyan szobát, amiben WC van, hogy kényelmes legyen.
- Szemem le nem hunytam, olyan undorító ez nekem, tudod?
- De mi? Mondd már el!
- Én roma vagyok érted? Mi romák nem tudunk olyan lakásban lakni, ahol a WC bent van a házba. Jó, hogy nem a WC deszkára terítitek az ebédet.

Lassan megértettem, hogy az, hogy ő egy térben alszik, eszik, illetve egyszerűen csak egytérben VAN egy WC-vel, az számára kibíráhatatlanul undorító. A disznók esznek ott, ahol szarnak – ezt több romától hallottam. Az epizodista azt mondta, hogy a következő éjjelt ő inkább a kollégium udvarán tölti, már ne is haragudjunk. Együtt vagyunk.

Berkovits Balázs és Jónás Marianna kritikája:

„A romákat ebben a filmben az általános koszosság, tompaság, érzéketlenség és beszédképtelenség jellemzi (...) súlyosbítva olyan képi ábrázolásokkal, amelyek undort váltanak ki: a közelképen mutatott azonosíthatatlan táplálék, koszosnak feltűntetett haj, emberi izzadság és általános ápolatlanság.”

Köd és hideg eső, és eltévedtünk. Mintha a sátánnal tangóznánk. Az asszisztens tolat, a kerekek kipörögnek a kátyúban, majd hirtelen megkapaszkodnak valami rögbe. A szuzuki meglódul és belefördülünk az árokba.

- Az isten bassza meg!
- Nincs isten. Amúgy ott van két ember. Megkérdezed tőlük, van-e itt egy traktoros? Az asszisztens elindul, hárman érkeznek vissza. A két középkorú gádzsó alaposan meg hányja-veti a dolgot.
- A Sanyinak van traktorja, de ez most fent van a központba.
- Szerdánként az Icusnál van. Amúgy se jönne ki.
- És a te dzsiped?
- Most azzal jöjtek ki? Áh.

Felbukkan egy autó. Csúszkálva, motort bőgetve száguld felénk a sárban.

- Ez a Rahan lesz – mondja az egyikük.
- Ja, jönnek kábel lopásból.
- Az autó megáll, két roma ül benne. Az autóban nem látszik lopott vörösréz. Csak egy hatalmas, öreg dunyha. Mint valami foglyul ejtett felhő. Rahan kiszáll. Negyvenes, hollófekete hajú, erős férfi. Megnézi a kocsinkat az árokban, megvakarja a fejét.
- Na Zolika, hozzad a drótót.

Rahan egy perc múlva már az árokban áll, bokáig sárban. A valószínűtlenül vékony acélsodrony egyik végét a Suzukira kötözi, Zolika a másik végét az ő kocsijukba. A motor felbőg, fröcsköl a latyak. Pár perc az egész, és a kocsink újra kint van az úton. Mire felocsodunk Rahan és Zolika már vissza is ül a kocsijukba.

- Bent voltatok a községben? – kérdezi az egyik „fehér” bámészkodó.
- Taknyos a gyerek, úgy húz az ablak, hoztam egy dunyhát, ja.
- Rahanék már mennek is tovább – viszik a felhőt – arra sincs idő, hogy megköszönjem. Az asszisztens utánuk kacsázik a sárban, a kocsit megáll. Rahan kap egy ezrest, elteszi. A bámészkodók gúnyosan néznek.

- Elfogadja, persze!
- Lopta a dunyhát valami öregtől, elhiszed?

Sourcellor commentje:

„A budai értelmiségi, aki régóta nem találkozott cigánnyal, készít egy filmet a többi budai értelmiséginek, akik szeretnének egy kicsit felháborodni Magyarország elmaradottságán, az intolerancián és az előítéleteken, de azért élőben ők sem szeretnének találkozni velük, csak mint beszédtemára van rájuk szükségük.”

Peru, Lima, egyetem. A vetítőterem helyi diákokkal. Már hetek óta az Andokot járom, de még mindig elvarázsolnak az azték vonások. A Csak a szél vetítése utáni QA-n (kérdézz-felelek, ha gondoljátok, hogy szükséges a magyarázat – ági) vagyunk. Első kérdés.

– Magyarországon (folyékony az angolja, mégis spanyolul mondja, Hongria) mennyire gyakoriak ezek a vadászatok? Magyarországon lelövik a cigányokat? Ez általános?

– A cigánygyilkosságok a holocaust óta a legsúlyosabb etnikum ellen elkövetett bűncselekmények Magyarországon. Ez semmiképpen sem szokványos nálunk. Nem is specifikus. Az, hogy a rasszista gondolkodás gyilkosságba torkollik, teljesen normális ezen a bolygón.

– Hogy érti azt, hogy bolygón.

– Úgy, ahogy mondom.

– Úgy érti, Európában is?

– Európa is ezen az égitesten van, igen.

– Ezt nem értem.

– A náci holocaustról, az ukrán holodomorról, Ruandáról, a hanti-manysi vagy a tasmán népirtásról beszélek. Gondolom, hallottatok már Francisco Pizarróról?

Bence Fliegau

Slowly we roll

Translated by Kriszta Dorn

In the preparatory phase of the film, the investigation of the Roma-murders is in progress. Authorities inform the media only about the fact – they do not know much more themselves – that the culprits move about in a black four-wheeler. They lurk in the dark in a black four-wheeler. They transport Molotov-cocktails, shotguns and the like, hidden in a black four-wheeler. It's springtime, when we start roaming the Roma colonies, and our rundown rented Suzukis keep getting stuck on the dirt roads. Sometimes tractors pull us out of the mud. Fun adventure. Yet, after a while I ask production to rent a compatible vehicle. No problem. Next dawn a black pick-up truck pulls up to my gate. My assistant leans out: Off we go? – he asks.

In a few hours' time we've reached the edge of a Gypsy colony. Fog, mud, Bangladesh-type poverty. This all seems quite bearable in the warmth, from the seats of our comfortable four-wheeler. We're looking for suitable locations and characters – everything is interesting now. We're rolling slowly. We had been here before, a Sioux-like woman and her son called us in. They invited us for coffee and cigarettes, we had a chat. They are out now. Some people are watching us from the dark, from behind the curtains of the neighbouring house. Three young guys are chopping wood. They freeze as they notice us. They glimpse at each other, then back at us again, then they approach. The axe must have been sharpened recently, its blade glitters in the headlight. I take a deep breath, and roll down the window.

– What are you looking for? – the older guy asks.

– We're shooting a film about the Roma, and ...

– What film?

– A movie ...

– There's no movie theatre here. – says the boy with the axe, who is wearing only a T-shirt, despite the cold. A few people emerge from their houses in the meantime. They look at us with suspicion. I mumble good-bye and roll up the window. Like a group-statue, they stare at the pick-up truck until we disappear at the corner. At least we didn't get stuck in the mud.

Tunnel's comment:

„So is this gonna be a sci-fi? Shivering, scared Gypsies. Yeahh! I don't know where the highly respected artist lives, but not in this galaxy, that's for sure. And just watch, as this is a minority issue, he'll get such an amount of state subsidy that'll blow the fuse. And I also hope that responsible people are in the board, and they drop the kid flat that he'll break his face.“

We are rehearsing the scenes in the chosen locations.

If everything goes right, now we start feeling what we had just imagined. Gypsy houses at the edge of the village. One of the three houses is neat: clean yard, orderly house, some poultry. A messy yard next door, windows darkened with blankets. Someone had the urge to paint the slag walls pink, but must have run out of interest in the meantime. Or paint. The crew haven't really seen this before. The younger ones are joking clumsily, giggling. The older professionals try to stay objective, but it's not easy. A skinny, sick-eyed kitten turns up, occupying the women for long minutes. They are setting up all kinds of plans to save it. No sign of the residents, though production had long negotiated and agreed on the test shots. A middle-aged woman calls over from next door.

– They've gone to the village, just go inside.

– Shall we go in? Just like that?

– Sure.

We go inside.

– We've just entered a flat, and the owners are not here. We shouldn't do this, guys!

– one of us says.

The flat is sort of 'lived-in': leftovers from paprika chicken on the stove, greasy walls, pill-blisters on the floor, single shoes. I've been here many times. I explain the shocked crew that dishwashers and miniature Zen-fountains do not make people better, and neither does the lack of all these make them worse.

I'm sticky – one of the girls says.

We set about it. Everything is on schedule, we are rehearsing smoothly. It's getting

GALÉRIA

dark. The earlier aversive crew start sitting on chairs, leaning against the walls. There is yet a scene that we need to shoot in the yard. We rehearse that the Roma mother character – who is shot to pieces in her role – lies stiff like a corpse. I ask her to lie down.

- On the ground?
- I come across a mattress.
- Rather on this.
- And what shall I do?
- Play dead.

Mike Leigh head of the Berlinale Jury:

„*Just the wind* is one of the most important anti-racist films of the recent years. Fliegaufer mastered to depict the desperate situation of the Hungarian Roma.”

Grey rats flash about on the weary lino. Someone is whispering to his phone. I overhear a few words: he’s discussing the next day’s yoghurt commercial. We’re done and get in the cars (now there are no four-wheelers). We rush homeward by 130kmph. I watch the windmills. I’m off to another galaxy. Tired, the crew analyse.

– You see, we need basic hygiene when we come here. My son is three years old, and I’m going home like this.

- Sure, this is really tough, we need to hire a cleaning lady.
- Mine would not undertake this, for sure. Here among the rats?
- Poor things.

We stop at the first filling station. No need to fill up the cars. We must wash our hands. Very thoroughly. But what about our shoes?

Not long after, my son watches Shrek on a laptop, I listen to Gayatri Mantra on my iPhone. I close my eyes and recall the whole thing. As the Gypsy woman dies on the mattress just for the sake of rehearsal. As rats fumble in the house just a few meters away. As I can hear in the meantime: do you need two truck-loads of yoghurt? He’ll eat two spoonfuls, won’t he? As I can see one of the young trainees fixing her nose piercing. The mantra is flowing in my headphone.

„Om bhūr bhuvah svah
tāt savitūr vāren(i)yam
bhārgo devāsya dhīmahi
dhiyo yó nah pracodáyāt”

I start crying and can’t really stop it. I’m mute.

We are in the middle of the shooting. We, the crew and the actors, stay in the countryside, in a students’ hostel. I wake up at early dawn, have a shower, and go down to the diner. I thought everybody was asleep. To my surprise, the Roma are smoking at the entrance. They seem to have been up for hours. But only the Roma, and one of them a „socio-Roma” (a gadjo – non-Gypsy grown up among Gypsies)

- Good morning, Artie! – the beloved loudmouth protagonist calls out laughing.
- Hi there! What are you doing here?
- What do you mean?
- So early?
- Yeah, yeah. Want some coffee? Wait, I’ll get you some fried bread.

We have a hearty breakfast.

Gyöngyi is a 15-year-old Roma girl from Ózd, she is one of the main characters. She functions as a coordinator of extras, between two scenes. Nobody asked her to. Normally, the actors rest in the dressing room or at the accommodation, maybe they go back to the capital to tend their business, rehearsing, acting. For the Roma acting in *Just the wind* it is out of question to avoid work, only because they are not in front of the camera at the moment. Women make coffee, sweep, change sheets at the accommodation, or babysit for the children of the crewmembers. Gyöngyi is so good at organizing that she is given a walkie-talkie, and sometimes on really busy, complicated days with a lot of extras, she is a perfect coordinator of extras. None of them ever asks for any extra money. They don't even think about it.

Dzsoki Júing's comment:

„After all, I understand that you need to make a film about each crime committed against Gypsies. As, if it was the other way round, we could only watch movies presenting horrific Gypsy crimes for decades. Go and lick their black asses, but least you or your child should be their next victim...”

One of the Roma featured extra arrives at the accommodation. He recognises me instantly, although we met almost six months ago, for about ten minutes. We greet each other. Next morning he seems stressed with a restless look in his eyes.

– You know, something disgusts me like hell.

– What?

– The toilet.

– Wasn't it cleaned?

– Oh, it was. It was clean like the angels' pussy.

– Angels are all boys. Then what is so disgusting?

– That the toilet is inside the room.

– I don't get that. You got a room with a toilet on purpose to feel comfortable.

– I haven't slept a wink, you see, it's so disgusting for me.

– But what? Tell me!

– I'm a Roma, you know. We Roma can't live in a house where the toilet is inside. At least you do not eat your lunch from the toilet seat.

Slowly I understand that it is unbearably disgusting for him to sleep, eat or just be in one space with a toilet. It's pigs that eat in the place where they shit – I've heard this from several Roma. The featured extra said, with due respect, he would rather spend the next night on the yard of the hostel. We are together.

Critique from Balázs Berkovits and Marianna Jónás:

„In this film, the Roma are characterised by general filth, numbness, insensitivity, and inability of speech (...) hardened by disgust-inducing visual representations: unidentifiable food, hair depicted dirty, human sweat and general slovenliness in the close-ups.”

There is fog, cold rain and we got lost. As if we were dancing tango with the devil. The assistant backs up, the wheels spin in the mud, then suddenly they get held in some clod of mud. The Suzuki moves and we turn into a ditch.

– God fuck it!

– There’s no God. But there are two people. Can you ask them if there is a tractorist around here?

The assistant leaves and three of them return. The two middle aged gadjo seem pondering.

– Sanyi has a tractor, but he’s up in the village now.

– On Wednesdays he’s at Icus’. He wouldn’t come out.

– Is this your jeep?

– You want me to come out with that? Ahh.

A car turns up. It approaches slipping, with roaring engine.

– This must be Rahan – one of them says.

– Yeah, they’re coming from stealing cable.

The car stops, two Roma sit in it. There’s no sign of copper, only a huge, old eider-down. Like a captive cloud. Rahan gets out. Forty-something, sturdy man with ebony hair. He looks at our car and scratchtes his head.

– Well, Zolika, get the wire.

In a minute, Rahan is in the ditch, up to his ankle. He ties one end of the unbelievely thin steel wire to the Suzuki, and Zolika ties the other end to thier car. The engine roars, the slush splashes around. Just a few minutes and our car is out on the road again. In a glimpse’s time, Rahan and Zolika are back in their car.

– Were you in the village? – one of the “white” onlookers asks.

– The kid got cold, the window is draughty, I got an eiderdown, yeah.

Rahan and Zolika are off, I have no time to say thank you. My assistant dodders after them in the mud, the car stops. Rahan gets a thousand forints, he takes it. The onlookers have a sarcastic look.

– Sure, he takes it.

– He stole the eiderdown from some old folks, believe me.

Sourcellor’s comment

„The intellectual from Buda, from the capital, who hasn’t long met a Gypsy, makes a film for the other Buda intellectuals, who would like to get indignant on the drawbackness of Hungary, intolerance and prejudice. But they wouldn’t like to meet them face to face, they just need them as a conversation topic.“

Peru, Lima, university. In the screening room with local students. I’ve been roaming the Andes for weeks, but the Aztec cities still enchant me. We are at the QA session after showing *Just the wind*. First question.

– How frequent are these hunts in Hungary? (His English is fluent, still he says in Spanish, Hongria) Are Gypsies shot in Hungary? Is this general?

– Murders of Gypsies are the most severe crimes against ethnic minorities since the Holocaust in Hungary. This is by no way usual at us. Not even specific. Racist thinking turning to murders is completeley normal on this planet.

– How do you mean, on this planet?

– Just, the way I say it.

– You mean, in Europe as well?

- Europe is on this planet. Yes.
- I don't understand that.
- I'm talking about the Nazi Holocaust, the Ukrainian Holodomor, Ruanda, the genocides among the Hanti-Manysi or in Tasmania. I guess, you've heard about Francisco Pizarro?

Of course, they have. But they soon change the topic. They are more interested in suspense, in camera movements, and actor management. They study to become film directors, after all.